

Lleida

Revista d'informacions i estudis.

SUMARI

TEXT

- Entorn del Casal de la Paheria - Enquesta. . . . .
- Petits poemes nocturnals. . . . . Josep Estadella Arnó.
- Lleidatans d'ahir i lleidatans d'avui - Cosme
Ribera Miró. . . . . Josep Pinyol.
- Els grans homes - Jordi Channing, pedagog americà
obrerista. . . . . Conrad Domènech.
- Llibres i Revistes . . . . . R.
- Garba-Noves comentades. . . . .
- A un novell artista. . . . . Ramón Pané Argelich.

GRAVATS

- Visions llunyanes, dibuix de . . . . . Shum.
- Cosme Ribera. . . . .
- Apunt de. . . . . J. Silva.

blanes i Miraguano

Borres - Crin vegetal i tot

el referent al ram de Matalasseria

Francesc Garcia

Matalassos de totes menes

Máquina especial

per ablanir llanes i borres

Magatzems: Cabrinety, 5

..... Teléfon, 65 .....

Apartat Correus, núm.º 40

Lleida.

Relloctges eléctricos MORÓN.

Ferros ** Ferreteria ** Carbons

Magatzems FLORENSA

BLONDEL LLETRA I

LLEIDA

Relloctges de torre MORÓN.

Joan Porta

Corredor de Comerç col'legial

Plaça de la Sal, 13 i 15 pral.

Telèfon, 341. -- LLEIDA

CEREBRINO MANDRI

Verdadero específico del dolor nervioso o reumático, desapareciendo por rebelde, que sea.

Cura el dolor

de cabeza, neuralgias (Faciales, Intercostales, de riñones, Ciática) y las molestias periódicas propias de la mujer

PREVENTIVO Y CURATIVO DE LA GRIPE

NUNCA PERJUDICA

MANERA DE TOMARLO:

Para el dolor de cabeza, neuralgias diversas, molestias periódicas de la mujer, una cucharita disuelta en agua, una, dos, o tres veces con media hora de intervalo. En el reumatismo febril, una cucharita tres o cuatro veces repartidas durante el día en la misma forma. En las enfermedades dolorosas crónicas han de tomarlo ocho días de cada mes en ayunas, y una o dos veces caso de presentarse el ataque de dolor. Usado en esta forma y siguiendo siempre el consejo del médico se logra vencer enfermedades dolorosas arraigadas y aliviar siempre grandemente a los enfermos.

Preparado por Francisco Mandri, Médico y Químico Farmacéutico.

ESCUDILLERS, 6

BARCELONA

ESDEVENIMENT LITERARI

Figures de la Revolució Francesa

(VIDES DE MIL HEROIS)

Havent-se exhaurit la primera edició, s'ha posat a la venda la segona edició del volum de «CARLOTA CORDAY», sèrie primera

CARLOTA CORDAY

la més heròica de les dones per

MARGUERIDA LECLERC

En premsa

JORNADES D'AMOR

ADAN LUX, FRANQUELIN, BELSUNCE

volums segon, tercer i quart.—Preu: 3 pessetes.—Pagament a la bestreta

CORTS, 282, pral.—BARCELONA

LLIBRE NOU

El Sindicalismo en el Pretorio

(Pàgines entorn a les meves defenses en el processos socials catalans vists en l'Audiència de de Barcelona)

per

J. Casanovas

LLEGIU

ELS ENIGMES

DE LA

PSICOMETRIA

d' ERNESTO BOZZANO

Traducció, notes i pròleg del

Dr. HUMBERT TORRES

DIA 13 DE MAIG

inauguració de l'Exposició

“NIKO”

al

Casino Independent

Lleida

Revista d'informacions i estudis.

Direcció i administració: Carme, 6-2.^{on}

Preu 50 Cèntims

⊗ ⊗ No es retornen els originals. ~ Dels treballs publicats en són responsables llurs autors. ⊗ ⊗

Entorn del Casal de la Paheria

Enquesta (acabament)

Què hem de fer del Casal desmuntat de la Paheria? Reedificar-lo tot amb el peu forçat del què hi havia? Fer una nova Casa Consistorial? I si és així, on, com i quan?

Josep Pujol, Alcalde.

De dotze a una del mig dia, el despatx de l'Alcalde és quan es veu més concorregut. Es precisament en aquesta hora quan nosaltres sol·licitem passar. No ens cal esperar gaire, però. El Sr. Pujol ens reb atentíssimament i com que ja coneix el mòbil de la nostra visita, enceta la qüestió amb aquests mots dreturers i aplomats.

—Reconstruir la Paheria i destinar-la a Casa Consistorial.

Ja veurà. Essent alcalde no puc opinar com a particular, sinò com Alcalde. Com a tal, tinc l'obligació de recollir la impressió general i fer-me amb una idea que respongui al conjunt.

Des d'aquest punt de vista, jo he escoltat a tothom. He seguit amb molt interès l'enquesta de la revista LLEIDA i de totes les opinions que hi he vist transcrites n'he tret una conseqüència; la de que tothom, sense excepció, coincideix en un punt que he acabat per estimar-lo essencial: la recons-

trucció de la Paheria. Uns amb un destí, altres amb un altre, però tots s'han inclinat a favor de la seva reconstrucció.

Jo, que soc aquí per escoltar la veu del poble, és molt natural, que tot això m'hagi influït. L'acord pres darrerament per l'Ajuntament obeeix a aquest criteri: tota vegada que s'ha de reconstruir la Paheria, el més enraonat és col·locar-hi l'Ajuntament.

El destinar l'esmentat palauet a centre de cultura, hauria exigit reformes que així i tot hagueren entrepussat amb el desventatge de la insuficiència del local.

Entenc, de més a més, que l'edifici que ha d'acollir aquests serveis de cultura, ultra la necessitat que sigui més gran és cosa que ha d'anar a càrrec de la Diputació aprofitant edificis de la seva propietat que s'hi prestarien admirablement.

Pel que afecta a la manera com s'ha de reconstruir la Paheria, donada la seva importància davant la ciutat, crec el següent: fer un concurs d'avant-projectes del

qual en podria sortir el projecte definitiu. No sé quin criteri seguirà en aquest punt l'Ajuntament; seria, però, molt lògic que el que guanyés el concurs, esdevingués el director de l'obra. Tenint en compte, però, que l'aportació personal de l'arquitecte-director no podria estar de cap de les maneres en desacord amb els motllos arquitectònics del primitiu edifici, el seu treball fóra sotmés al criteri d'una agrupació d'elements dels més caracteritzats amb que compta Catalunya per aquestes coses, i que actuaria de Junta d'assessorament.

Joaquim Porqueras, Arquitecte

Reedificar-lo amb el peu forçat del que hi havia, deixant certa llibertat en el que es refereix a la distribució i adaptació de serveis, però estudiant molt a fons la decoració interior pròpia de l'estil de la façana segle XII.^é

Tant aquesta com la de la Banqueta seran les mateixes, restaurades amb molta cura i fidelitat i suprimint el que no deuria d'haver-hi estat mai, com el mur que cegava el segon pis de la placeta.

L'edifici així restaurat, serà suficient per estatjar el govern de la Ciutat, l'arxiu i part dels serveis burocràtics els quals s'estendran a la casa Vda. Reixachs, la que creiem déu expropiar l'Ajuntament i reedificar-la guardant una proporció i estil adequats.

Es poca la cabuda d'aquest pati, però ben aprofitat, edificant-lo en cinc o sis plantes (dons no creiem precis que formi un conjunt amb el vell palau de la Paheria, i si solament que guardi amb ell un equilibri armònic) seria suficient.

Josep Pinyol, ex-regidor i Professor d'Història de la Escola Normal de Mestres ::

—La meua opinió és ben sobrerera pels habituals lectors de LLEIDA. Va restar ben clarament exposada fa prop d'un any en

les planes de la pròpia revista, quan encara es parlava només de l'enderrocament del noble Casal. Avui no podria retractar-me encara que hagués variat de judici perquè un plebiscit pràcticament unànim ha donat valor als meus punts de vista.

.....—Si, és ben cert. Vaig tindre la fàcil previsió d'endevinar que al pis de sobre les mènsules, com acabament de l'edifici, devia haver-hi una galeria porticada; i les columnes que amb sorpresa general—no meva—aparegueren empostrades a la paret superior, eren les que sostenien la galeria que em semblava veure-hi clarament. Per això no cal ésser tècnic, sols cal mirar amb amor les coses...

Abans de seguir, un punt de vista meu completament definitiu per a mi. La reconstrucció del vell edifici no té res a veure amb la instal·lació de Casa la Ciutat. Vull dir que encara que l'Ajuntament no s'hi allotgés, el deure de reconstruir la Paheria fóra igualment sagrat, al meu entendre.

Bé en té proutes de necessitats per remeiar Lleida que li exigiran la utilització de la Paheria reconstruïda! Ara, que posar-hi novament la seu del govern de la Ciutat, sembla més natural.

—Hi cabrà de sobres. Abans no era lloc el que hi mancava; ben al revés que n'hi sobrava perquè estava sense utilitzar tot el segon pis i el primer ho era molt imperfectament. De la planta baixa se'n desaprofitava, per inadequació, la major part.

Ço que és de doldre és no haver abastat l'avinentsa de que parlà el senyor Arquitecte municipal en contestar l'enquesta. El Sr. Morera assegurà que ell havia proposat oportunament adquirir el pati de la derruïda casa Aràjol que l'actual propietari Sr. Llorens havia ofert cedir a l'Ajuntament al preu de compra. També ho ratificà el Sr. Castro. Avui és ja gairebé impossible de pensar-hi. Però no ho és preocupar-se

de donar-li una novella solució acceptable i, tal vegada, de menys cost. Jo no m'enamoro de les coses perquè s'ien velles sinó perquè, essent-ho o no, em diuen quelcom. I el reconet de la Paheria, tal com l'hem trobat nosaltres, no em diu res de bo. Aquell recó és insubstancial i lleig per sobre de tot. No té cap regust de res, com no sigui de misèria municipal.

Observeu que inclòs la idea arquitectònica de la Paheria ha restat mutilada per culpa d'ell. El darrer finestral és incomplet.

—Si, si. S'ha d'adquirir la caseta aquella i fins la del costat i reconstruir aleshores la Paheria portant estèticament el recó, en tot cas, a l'entrada del vell pati de bombers. Així un arquitecte de bon gust pot traçar-hi un d'aquets reconets simpàtics i cordials que veiem a tantes ciutats velles que han sabut conservar el bon gust.

—Que si fíndria altres avantatges la solució? Ja ho crec. En primer lloc, donar més ambient i major espai a la Paheria. Després, donar-li llum pel carrer Major aprofitant millor el solar propietat actualment de la Ciutat. Tercerament, deixar centrada estèticament, la part arqueològica de la façana, buscant de completar-la per aquest indret amb un cos d'edifici del mateix gust que, no obstant, contrapesi l'efecte arquitectònic que resultarà de la construcció de la propietat de la Banca de don Jaume Llorens. Al meu entendre deuria ésser una mena de torre severa de tipus romànic, naturalment, amb el primer pis de finestrels consemblants als de la Paheria.

Això seria car... si. Però ningú no exigeix que es faci tot seguit.

Ço que és essencial és tindre un pla orgànic i anar fent després tot allò que les realitats permetin. Les coses mai no s'han perdut per manca de diners, sinó per man-

ca de capacitat de manejar-los amb encert i patriotisme.

El que fa més por aquí Lleida és un «ja està fet! Ja no hi ha remei!» I tota Lleida sembla estar construïda així!

Ço que he dit fa innecessari respondre als altres punts del qüestionari.

Respecte a l'ex-hospital de Santa Maria podria dir moltes coses; no són, però, d'aquest lloc. Estic totalment d'acord, en quant a la utilització seva, amb tot ço que han dit la major part de les personalitats que han respost a la simpàtica i, de totes maneres, utilíssima enquesta. Figureu-vos si n'estaré que puc estimar-me modestament com l'autor de la criatura..... no nada sinó en el pensament i el desig, avui esplèndidament manifestats per ço que hi ha de boi millor la Ciutaten aquestes mateixes planes i per la vostra iniciativa, amic Xuri-guera.

—Us prometo parlar-ne un dia, si. Però no podré fer-ho amb tota llibertat, sinó amb la relativa de que es disposa.....

Ignasi Villalonga, arquitecte
:: :: de la Diputació :: ::

El trobem en el seu despatx de la Diputació i heus ací el parer que ens exposa:

Si tothom té cert interès de conservar la casa on va néixer a la vida que és també la que guarda tradicions i llunyans records, amb major motiu un Ajuntament ha de conservar el casal de la seva pairalia.

Hi ha vegades, però, que una família creix tant, que la casa esdevé petita.

Allavors s'ha de procurar, naturalment, construir-ne una altra que resolgui les necessitats de la creixença. Sempre, però, conservant la casa primitiva.

Entenc, doncs, que la Paheria s'ha de reedificar sense que sigui destinada a Ajuntament.

Crec que Lleida experimentarà, encara, una creixuda més gran que la que ha ex-

perimentat en els últims 20 anys i si ara la Paheria ja resulta petita, demà, com és molt natural, ho resultarà molt més.

Crec que el lloc més adequat per la instal·lació de l'Ajuntament, és l'Hospital amb tots els edificis annexes i ho crec així perquè és la casa que té més caràcter de Lleida; potser la única construcció civil que té realment caràcter.

En el bloc de construcció civil hi situaria la part burocràtica i en els solars annexes la part administrativa.

Aquest extrem l'entenc des del punt de vista de la noblesa que representa destinar un edifici com l'Hospital de Sta. Maria a Casa Consistorial.

Si això no fos viable, allavors construir un Ajuntament de nova planta amb tota l'amplitud de mires i d'elements. El lloc hauria d'ésser un punt de l'Eixampla que s'hauria de determinar amb el plànol a la vista d'entre els que estan destinats a edificis públics.

Pel que afecta a la reconstrucció de la Paheria com més prompte es fassi millor car després a l'Ajuntament li serà més difícil.

Josep Estadella, ex-conceller de la Mancomunitat i ex-regidor

Ningú no sap la dolçor d'aquestes nits primaverals sinò els que les viuen carrer amunt i carrer avall perpetuant aquest noctambulisme lleidatà tan nostre, que no podem despegar del costum ni en les cruets nits de l'hivern quan la boira i les narius i la boca la lliguen amb trenes de fum.

El Dr. Estadella gustador profund de la joia d'aquestes nits, ens estreny la mà quan l'aire espera la veu de la primera campanada del matí.

Nosaltres aprofitem per demanar-li novament la seva opinió sobre la Paheria

cosa que hem hagut d'ajornar més d'una vegada.

—Què voleu que us digui? Estic gairebé d'acord amb el que ha dit el meu germà i no val la pena una opinió més quan tantes n'ha publicat LLEIDA de tan encertades.

Nosaltres insistim encara.

—Bé, doncs—reprén—sóc partidari de la reconstrucció de la Paheria però no per destinar-la a edifici comunal.

Lleida necessita un edifici ample i escaient a les necessitats actuals.

El lloc més apropiat per bastir-lo és la Plaça de la Constitució en l'indret que ara ocupa l'Almudí.

Es hora que es retorni a «La Gota de Llet» la destinació per que fou creada i que l'Ajuntament s'instal·li còmodament i dignament.

No s'ha de perdre de vista la catalogació i la conservació vigilada de les pedres de la Paheria. Dic això perquè estimo de construcció més immediata l'edifici que hostatgi l'Ajuntament que el del passatge Arèjol.

Aquest podria reedificar-se mitjansant consignacions en el pressupost ordinari, sense presses i amb la necessària reflexió que necessifen aquestes coses. Per contra, la construcció d'un Casal Comú, tota vegada que és per servir-se'n ara i anys a venir, crec que s'ha de resoldre mitjansant un préstec.

Acords de l'Ajuntament

Responent al seu deure, l'Ajuntament ha respost també a la nostra enquesta aprovant per unanimitat els següents acords proposats pel senyor Alcalde:

1.er La reconstrucció immediata del palauet de la Paheria en el mateix lloc i aprofitant els elements característics del mateix.

2.^{on} Destinar-lo als serveis generals del Govern de la Ciutat continuant així la història i tradició d'aquest edifici.

3.er Obrir un concurs de projectes per la seva reconstrucció entre arquitectes i confiar la direcció de l'obra a l'autor del projecte premiat, baix l'assessorament d'una comissió d'autoritats tècniques en ordre d'aquestes construccions.

4.^{art} Encarregar a la Comissió Permanent la redacció de les bases del concurs esmentat.

5.^{int} Que la Comissió d'Hisenda estudiï la manera de procurar-se els mitjans per a realitzar les obres de reconstrucció ja dins de l'exercici econòmic.

L'enquesta queda closa

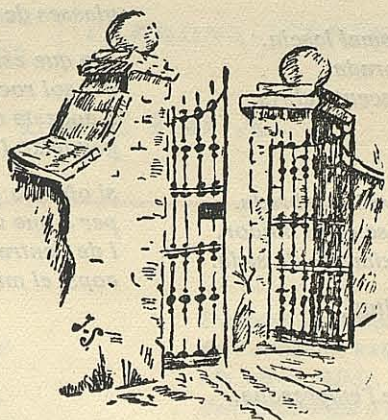
Amb les opinions que publiquem avui i amb els acords recaiguts en el ple de l'Ajuntament, donem, nosaltres, per acabada l'enquesta a l'entorn de la Paheria.

L'altíssim interès patriòtic que ens mogué al començar-la s'ha vist comblat de cooperacions, bons desitjos i fines realitzacions.

Totes les il·lustres personalitats lleidatanes que han respost tan amablement a la nostra enquesta, contribuint amb el seu seny i sabiduria a orientar el destí a donar a les velles pedres que durant tants segles han estat el fogar de la nostra ciutat, mereixen el general agraiament.

L'Ajuntament actual, ... es també digne de lloança, per la forma seriosa i amatent com ha sapigut recollir i extreure l'essència unànim dels diversos parers dels sectors més adversos de Lleida, per a concretar-los en els acords que més amunt deixem recencionats.

Finalment, la nostra Revista no pot menys de mostrar-se contenta per haver prestat des de les seves modestes planes un servei a la Ciutat. Mercés a tots.

APUNT DE J. SILVA

Lleida té amb el poeta Josep Estadella, el seu primer Mestre en Gai Saber. Aquesta distinció que l'autor de «Clàrors» ha vist assolida en un espai relativament curt de temps, parla prou eloqüentment per que nosaltres en fem l'elogi. Per dessorbe el concepte que ens mereix la Institució dels Jocs Florals, que per altra part no gosariem blasmar, com altres ho han fet, nosaltres posem de relleu, avui, el fet d'haver estat un poeta lleidatà el que ha entrat en possessió d'aquest títol i el felicitem cordialment des d'aquestes planes.

Sabem que se li estan preparant diversos homenatges i nosaltres li retem el nostre publicant íntegrament la bella seguida de composicions que li han valgut la Flor Natural d'enguany en els Jocs darrerament celebrats a Barcelona.

Petits poemes nocturnals

Decameró

I

Fina la tarda

*Fina la tarda en un desmai lasciu,
del sol que fuig enamorada.
Sobre el cristall opalescent del riu
rellisca una tremada.*

*A la fènue claror
s'adorm en somnis la veïna arbreda.
Les fulles, bressolant-se en la buidor,
tenen suavíssims cruiximents de seda.*

*Munta la lluna en plenitud,
magnífica, rodona;
rera la cima de vellut
hi ha el fil d'argent que l'empresona.*

*Aigües avall, el tremader
se fon en una clapa de boirina.
Tot just, tot just si albiro bé
la flama de la seva barretina.*

*Es sent el toc d'oració
i el trillejar d'unes esquelles.
Penja la nit a l'horitzó
glasses de somnis, picarols d'estrelles.*

*I jo queestic enlluernat
del sol roent de tot el dia,
d'aquesta mitja obscuritat
gaudeixo l'alta poesia*

*si obro la gàbia a l'esperit
per a que voli a la ventura
i de l'entranya de la nit
copsi el misteri que hi fulgura.*

II

Aquell estel

*Aquell estel sembla un clau d'or
sinó que em mira, parpalleja i canta.
Cada capvespre, quan la llum es mor,
jo vinc i escolto sa complanta.*

*La seva veu té un so argentí
i una diamantina transparència.
Jo em penso que sols canta per a mi,
que ningú el sent ni lluca sa presència.*

*M'arruixa de serena claredat
i m'esbandeix les inquietuds del dia.
Quan l'estel m'ha besat
só tan lleu i tan pur que volaria.*

*Oh l'espurna fulgent
dintre el marc d'or de l'estelada!
I si fos, abrandat d'enyorament,
l'errívol esperit de l'estimada?*

III

Fontinyol dintre el canyar

*Fontinyol dintre el canyar,
presoner d'agudes llances,
Com me plau el tarannà
de les teves delectances!*

*En les ombres abscondit
d'una espessa gelosia,
dones tombs, a plena nit,
a les èglogues del dia.*

*Tralareges la cançó
tota molla de rosada
que has ouït al batedor
de la sina esbatanada,*

*i la cobla refulgent,
bolva d'or, dama de l'era,
que encenia al llom del vent
la cepada masovera.*

*Veus les roses de carmí
a les galtes dels promesos,
i endevines el brunzí
de rialles i de besos.*

*Oh galet del fontinyol,
fet amb llàgrimes de seda!
Si baixés la llum del sol
a brunyir ta galta freda,*

*s'oiria el panteixar
d'una Amor, i, en la nit bruna,
a l'entranya del canyar
neixeria una altra lluna.*

IV

Salta el xaragall

*Salta el xaragall
de la cima avall
en la nit obscura.
Cor aventurer,
ni l'afronta rê
ni per rê es detura.*

*Fúlgida cançó,
tota il·lusió,
davallant desgrana.
Vol sê riu, al pla,
i, es vol capbussâ
en la mar llunyana.*

*L'ànsia se l'endúu
de violar, nu,
les càlides hortes;
i, al temps tardoral,
resâ un funeral
a les fulles mortes.*

*Ebri, vol dormí
sobre un tou coixí
d'argentada escuma;
fer-se, a sol ixent,
ona refulgent
qui, en néixer, s'esfuma.*

*Davallâ al pregon
de les aigües, on
Mare Vida cova;
i, en un núvol blau,
retornâ a la pau
d'una cima nova.*

V

Dormen les roses

*Dormen les roses als rosers
bo i evocant, extasiades,
els besos càlids, fugissers,
dels papallons d'ales daurades.*

*Ara somnien que han vingut
molls de la llum de les estrelles,
i, en una dolça laxitud,
s'han desmaiat a sobre d'elles.*

*Quan les atrapi la claror,
—oh el turbament de les esposes!—
seran enceses de rojor
totes les galtes de les roses.*

VI

O nit que t'engulls

*O nit que t'engulls
la blava masia!
Tapat dels dos ulls
jo la trobaria.*

*Al peu de la font
lluca la sendera.
Te n'entres pel pont
de la torrentera.*

*Palpes, en sortí,
la florida espona;
al peu hi ha un camí
brodat d'herba bona.*

*Tires sempre dret;
la via és segura
fins que el caminet
de sobte es detura.*

*Baixes al molí
fent nova marrada
per aquell bocí
d'ampla carrerada.*

*Ara ve un dosser
de joves pomeres,
aquell cirerer
guarnit de cireres,*

*el tou caminal
qui la petja guia
i, dalt del fossal,
la blava masia.*

VII

Ces lluernes

*Per les vores dels camins
llampeguegen les lluernes
com minúscules llanternes.
fosca endins.*

*Són espurnes de claror?
Són maragdes adormides,
o d'excelses, roges vides,
la llevar?*

*Flors enceses, quin perfum!
Quina estela policroma!
Mullaré la meva ploma
dins sa llum.*

*I del càlzer de la mà
—cada lletra una lluernà—
una deu de claró eterna
rajarà.*

VIII

Cirerer polit

*Cirerer polit,
mosso presumit.
testa enrinxolada;
llavi acarminat,
cor enjogassat
sina enreïnada;*

*dintre la foscor
fas una claror
que de lluny s'albira;
de cada cabell
et penja un joiell
opaca guspira.*

*Quan la nit s'enduu
les ombres, i lluu
l'alba riallera,
la llum matinal
f'encén un fanal
a cada cirera.*

XI

Paisatge

*Sobre unes ones de foscor,
la nau encesa de la vila,
i el cloqueret (el pal major),
i a dalt la lluna (diàfana pupila).*

*Aigües ençà,
el port-refugi del fossà
amb les veles plegades dels xiprers;*

*i aquella creu alçada
que enterneix la mirada
dels vianants: els mariners.*

*Més cap ací,
dintre un toll d'aigua maragdina,
la barca del molí
nevada de farina.*

*I arbredes i conreus, dintre crespons
de boires primes (la ribera).
I en primer terme, dos pollancs bessons
i una rodona platejada: l'era.*

X

Auguri d'alba

*Vindrà de lluny una remor d'ocells,
i l'alba espolsarà sa cabellera
tota florida de joiells:
bolves de llum i perles d'aigualera.*

*I quan aguaiti a l'horitzó,
la nit veient-la, s'endurà, afrontada,
dintre el seu carro de foscó,
la lluna desinflada.*

*I el bell paisatge, alliberat,
donarà als àmbits el bon dia,
i de la nova claredat
la blanca i flonja simfonia*

*percurirà terres endins,
mullant finestres i portelles
amb la llum verge dels confins,
xuclada al sol i a les estrelles.*

*I florirà dintre el cloquer
la fresca veu de la campana
que arruixa en l'aire matiner
una alegria jovençana.*

*I els corriols es faran clars.
Salmejaran les noves meses
en el concert dels fruiterars
ubèrrims de promeses.*

*I es percebrà com el tremir
d'uns picarols en llunyania:
seran els somnis que, en fugir,
es burlen del nou dia.*

*Si tu aguaitessis al balcó,
en veure l'alba com s'afua,
evocaries la blancó
de ta carn nua.*

*I, en despullar-te novament,
oh ta nuesa balba!
dintre el mirall irreverent
fulguraria l'alba.*

JOSEP ESTADELLA.

Lleidatans d'ahir i lleidatans d'avui

Cosme Ribera Miró

Amb la figura de Cosme Ribera prosseguim avui el nostre programa que consisteix en fer conèixer els homes, la significació dels quals, en alguna de les activitats de la vida ciutadana, mereixi la lloa i el reconeixement del poble.

Els que han estat i els que són, els decesos i els actuals, alternaran en aquestes planes que representen, pels primers, un tribut a llur memòria, i pels que encara són entre nosaltres, la complença amb que veiem llur obra.

En començar la darrera dècada del segle passat es produí a Lleida un fet que avui semblaria verament extraordinari. Un autèntic estat d'opinió ciutadana permeté, promogué—podriem dir—la constitució d'un Centre Artístic que palesà una vida pròspera i relativament abundosa, molt superior a la que manifesten avui totes les entitats més o menys culturals existents, plegades.

Es probable que aquell estat tingués naixença en l'energia pletòrica d'aquella generació de patriotes desencaminats o nò, que havien fet la Revolució, però que també feren la nostra Reinaixença; que eren molt capassos de cremar els convents però també de donar la vida pels ideals llurs, polítics i religiosos, és a dir, que tenien sensibilitat moral, que sabien avant-posar la seva espiritualitat a les materials conveniències.

El Centre Artístic tingué son hostatge a casa Serra, on existia, com és ben sabut encara de molta gent d'avui, una magnífica sala amb galeria circumdant, i algunes peces anexas.

Hi foren inscrits gairebé tots els lleidatans d'alguna significació i també tots els músics professionals que, si no recordem malament, devien contribuir amb un acte artístic mensual.

Així teniem a Lleida una veritable So-

cietat de Concerts que ens feu conèixer la música de més boga i major prestigi d'aquell temps.

Restaven encara aleshores els elements més o menys dispersos que havia aplegat l'energia exemplaríssima d'aquell home extraordinari, model de ciutadans i de mestres que es diguè Jaume Roig, i que aconseguí per un temps donar a la nostra Ciutat una banda de música com mai no serà, tal vegada, possible de tenir. El tremp de Jaume Roig no es troba fàcilment.

Tots aquests esmentats elements trobaren un nou aglutinant en la persona d'un cavaller novament arribat a Lleida entre auriols de triomfs recents. Es deia Cosme Ribera Miró.

Sota la seva batuta, el Centre Artístic devingué per uns anys una entitat de sobirana plenitud estètica. Quan encara amb prou feines es parlava de Ricard Wagner a Espanya, se'l conexia a Lleida per obra d'algunes transcripcions a banda o be a orquestra que ens feu conèixer el Mestre Ribera. No cal dir, doncs, que tota la música moderna alternava allí amb la dels grans mestres clàssics.

Però els elements musicals amb que comptava el Centre Artístic no tots corresponien a la categoria dels abnegats i, per fi, vingué l'albada dels temps nous més impregnats de «positivisme» poc filosòfic...

Visions llunyanes

Shum, el nostre benvolgut col·laborador, evoca amb aquesta visió llunyana els típics porxos de Massot amenaçats, segons sembla, d'ésser enderrocats.

(DIBUIX DE SHUM).

COSME RIBERA MIRÓ

1842 - 1928

Aquell Centre caigué i mai més hem tinguda Lleida una novella tentativa artística consemblant. I avui per avui, no albirem la possibilitat de crear-la.

El Mestre Ribera, aleshores, es dedicà a l'ensenyament, i són encara moltíssims els que li devem, sinó els nostres coneixements musicals, al menys la nostra passió per l'art més bell i emocionant.

*
* *

Els pares de Mestre Ribera eren d'Albi, encara que ell nasqué a La Plana. Ben bé el considerem, doncs, de les comarques nostrades ja que d'elles tingué l'origen i a la xamosa vila d'Albi volgué morir després d'haver-hi viscut encisadament moltíssims d'anys, allunyat de les grans ciutats on havia gaudit enlluernadors llampecs de glòria jovensana, prou grans per enllemnar les més ambiciosos vanitats.

Nascut el 17 d'Octubre de 1842, els seus pares retornaren a Albi quan tot just el nen Cosme tenia dos anys. El mestre Lluís Boixet s'encarregà de proporcionar-li les nocions primerenques de música, per a la qual manifestà de bell antuvi notables disposicions, especialment amb el violí, que després tocà admirablement.

Als 14 anys el trobem a Barcelona on vivia son germà gran, Josep del qual esperem ocasió de parlar un altre dia. L'avençava de tres anys i li començà d'ensenyar el piano, mentres afinava el seu domini del violí.

El conegut mestre Mateu Ferrer el prengué al seu compte quan era escolanet del cor de la Seu barcelonina el jove Ribera. En finir l'organista Mateu el succeí el mestre Josep Marraco, que continuà l'ensenyament del noi Cosme.

Prompte es manifestà gran violinista, perfeccionant els estudis sots la direcció del celebrat mestre Gabriel Balart.

Als dinou anys donà alguns concerts de violí amb fort èxit, i a l'any vinent fou contractat com a professor al Teatre Circ de Barcelona, estrenant-se-li alguns «Capricis» que meresqueren succés ressonant. La premsa començà ja a destacar algunes de les seves composicions, entre les que sovintejaven les de caràcter religiós.

Als vintiquatre anys fou ja contractat com a Mestre Director i Concertador d'Opera, anant a Figueres, venint a Lleida l'any 1867 i emmalaltint-hi als començos de l'any següent de manera tant greu que es vegé privat de seguir dirigint-hi el nostre Teatre.

De Lleida tornà a Barcelona al Teatre Principal, essent-hi nomenat Director també des de 1873 al 76.

L'empresa del Principal l'envià a Madrid a dirigir a 1875 al Teatre Circ l'òpera «La Redoma Encantada».

Mestrestant, l'any 1872 havia estat fundador de la Societat Barcelonesa de Quartets, de la que en fou Professor d'Armonium, debutant a l'Ateneu Barcelonès brillantíssimament.

En deixar la direcció del sotsdit Teatre Principal anà a posar-se al cap de la magnífica orquestra del Gran Teatre del Liceu, doncs ja se'l tenia com a tant bon director com magnífic compositor de treballs orquestrals, entre els que destaca la seva obra, musicant la cèlebre comèdia de màgica «La Pata de Cabra».

Entre les òperes que dirigí al Liceu cal esmentar la de son debut, aleshores representant la música moderna del temps, el «Faust» de Gounot.

Anà després de director a les més grans capitals de la Península. L'any 1878 és a Palma de Mallorca, on obtingué èxits ressonants. Tornà al Liceu on dirigí les més famoses obres; es dirigí a València les temporades de 1880, 1881 i 1882 cantant sots

la seva autoritzada batuta l'immortal Gayarre; no parant de treballar, principalment a Barcelona, on dirigí molts dels Concerts; nomenant-lo Mestre Honorari, com l'havia nomenat Soci d'Honor l'«Euterpe», de Mèrit la de Concerts de Tarragona, la Líric Dramàtica «Julián Romeá»; «Benfatore» la «Società Italiana di Beneficenza», etc., etc.

També els Jurats musicals el tenien sovint en activitat, com a membre eminent en els concursos.

Les grans celebritats musicals el consideraven i tenien a honor tocar amb ell; recordant, així, que el tractava intimament el més alt pianista del seu temps, Rubinstein, que ens consta el distingí.

Sa residència habitual era, des de 1880 al 1892, el seu poble d'Albi, per be que no deixava d'acudir a la direcció dels més celebrats Concerts i Teatres, especialment el Liceu, així com als diferents concursos on li demanaven el seu encertat dictàmen. Allí donà a conèixer «L'Aida», de Verdi; dirigí el «Belisari», «Poliucte», «Hernani», «Lucia de Lamemmor», «Norma» «La Sonàmbula», «El Trovador», «La Favorita» que cantava Gayarre, «Un Ballo in Maschera», «Il Puritani», «Els Hugonots», «Roberto il Diabolo», «L'Africana», «Dinorah», «Ione», «Il Rigoletto», «Rui Blas», «Mignon», «Gemma di Vergy», «Lucrecia Borgia», «Nabucodonosor», «Don Pasquale», «Maria di Rohan», etc.

Ja veurem més tard que aquesta activitat pasmosa de director no el privava pas de seguir component música profana i religiosa, en la que excel·lia pel seu exquisit bon gust i per la fàcil inspiració de les seves melodies, tant com per la gràcil agilitat de l'harmonització.

* *

Vingué a Lleida en 1892. Tot seguit es feu evident la seva influència. La nostra

Ciutat devingué trasbalsada musicalment. El Mestre, no obstant, es proposava solament curar de l'educació dels seus fills, fora de l'ambient marejador de les grans urbs, on és planer de veure que les facilitats per un home de la talla del senyor Ribera haurien resultat immensament majors. Preferí els aires reposats de la nostra Lleida, nó, però, amb la intenció de descansar-hi, doncs si s'ho havia proposat, el seu esperit inquiet i sobrerament ple no li ho permetia. Treballà de-bo-de-bo. Treballà per a la cultura popular amb la seva obra al Centre Artístic, de la que ja hem fet esment; en la direcció de la Banda Popular que es reanimà a l'impuls de la seva batuta seguríssima, tan acostumada a les ovacions dels grans públics,...; treballà encara amb les nombrosíssimes lliçons particulars. També fou Mestre de Capella a la Parròquia de Sant Andreu, per a la qual composà molta de música encara avui popular; «La Paloma» l'anomenà soci honorari; el reclamaven els certamens musicals; escrigué per a distints actes de la nostra Ciutat música notable, recordant especialment una grandiosa Missa que cridà poderosament l'atenció i que es cantà a tota orquestra i amb l'ajuda d'elements de Barcelona, a la Catedral; un gran nombre de Concerts famosos al Centre Artístic, dels que servem el record de la emocionant composició «Els Tres Suspirs de l'Arpa». etc., etc. Qui això escriu era aleshores molt jovenet per a poder-ne parlar amb autoritat. Sols pot fer esment de les qualitats del seu caràcter, comprenent però, que l'afecte profund que l'uní sempre al seu Professor inoblidable, li lleva tota mena d'autor.

El Mestre Ribera fou sempre un home extremadament modest i sensible a les majors emocions de l'amistat. Era també distingidíssim en el tracte. Era de prou talla per ésser elegant i de fesomia alegre i ex-

pressiva. Duia un bigoti suaument caigut que venia a unir-se a una barba regular que enquadrava molt be sa faç ovalada, dominada per un front noble i seré. Els ulls, sota les ulleres d'or, de les que penjava un cordonet de seda enllaçat a l'orella, miraven clars i fitaven bondadosament però decidits l'objecte. El posat de la cara era rialler, i es feia molt difícil sorprendre-li una expressió de severitat, ni en els casos més extrems. Tenia una traça especial en convertir un treball d'un deixeble de dolent a tolerable i encara fer-lo bo amb un senzill retoc de gust que sorprenia. Esservia de petites coses per obtindre'n resultats inesperats musicalment, donant a l'alumne una forta impressió d'optimisme i confiança. Mai no desanimava. Era, ademés, correctíssim en el seu tracte personal, més donat a abandonar un disseny que els altres no participessin, que a entestar-se en sostindre'l amb resultats dubtosos i, per de prompte, realitzat de mala gana. Era un bon lluitador per a vèncer la tasca, no per a oposar-se a la voluntat aliena. Preferia, en cas de no convèncer fàcilment, abandonar la lluita. Era aquésta la diferència que li trobava amb el creador de la Banda Popular, el ja aleshores difunt Jaume Roig, que fou un temperament de lluita amb les coses i amb els homens... a qui solia dominar.

El mestre Ribera, no obstant, coneixia més mon i disposava d'una cultura d'una amplitud extraordinària en matèries musicals. Crec que aquella tendència a no lluitar amb els homes seria ço que li feu abandonar, ben jove encara, i quan tenia oberts tots els camins de la celebritat i encesos els lluminars de la glòria, la direcció de les grans masses artístiques dels nostres grans teatres.

I també un íntim i ocult lirisme que li omplia la seva vida sense necessitat de les

grans apoteosis... L'encís de la seva vida al redòs de la llar pairal perfumada amb les dolces sentors de la natura plascèvola...

I, no obstant, tot l'estimulava per que es deixés gronxar en els braços afalagadors de la popularitat i la consideració pública.

Un exemple: l'any 1885, el de l'últim còlera, fou nomenat Professor d'Harmonia, Reducció de partitures d'orquestra, Acompanyament i Direcció de conjunt al «Conservatorio del Liceo Filarmònic Barcelonés de S. M. Doña Isabel II».

Segons un seu biògraf, escrigué aleshores un «Fragments Musicals» per a orquestra de Saló que s'executaren en un concert al Gran Teatre del Liceu el dia 10 de juny de l'any següent, havent d'ésser bisats per exigències de l'entusiasme públic. Doncs bé, Mestre Ribera renuncià la plaça tant brillantment conquerida aquell mateix any, preferint viure en la dolça calma de la seva llar a la vila d'Albi.

No és que fos un conformista com es podria deduir de tot ço que hem dit. Interiorment era un home nou, amant del progrés artístic, respectuós amb els grans Mestres, però no pas desafecte als majors atreviments del seu temps, que representava la música del major músic del passat segle, Ricard Wagner. Ell en fou un apassionat conscient, coneixent com coneixia la sàbia disposició tècnica així com sentint la dramàtica força de la construcció wagneriana. I s'ha de recordar que en aquella època era comú no sentir sinó ximpleries respecte a la qualificació i bon gust del gran compositor de Leipzig, que amb prou feines era coneguda, però de la que n'arribaven noves extraordinàriament violentes i incomprensives. Ribera sabia el que es portava entre mans: doncs recordo encara perfectament l'efecte profund, el trasbals que em produí la primera volta que vaig oïr-la al saló de càn Serra, aquella música

emocionant i apassionada, sots la direcció del nostre Don Cosme.

Tardà encara a crear-se a Barcelona l'Associació Wagneriana que tanta d'influència tenia d'operar en les novelles joventuts catalanes, que estudiàvem facultat i es formaven la cultura superior, pels volts del 98.

El «Boletín Musical» li dedicava a 1899 unes elogioses paraules de l'eminent Director d'orquestra del Teatre Reial de Madrid Joan Goula en que es notava ja la qualitat d'extrema modèstia del Mestre Ribera, «retirat, deia, a Lleida, on poquíssimes ocasions se li ofereixen per a posar de manifest tot ço que val».

Recorda els seus grans i merescuts triomfs, els seus profunds conèixements, inspiració i domini complet de l'art de l'instrumentació «que li donarien dret, afegeix, a ocupar un dels primers llocs dintre l'art músic espanyol.» Fina els el·logis el cèlebre Goula excitant el nostre Mestre per que no deixi d'escriure en son retir de la nostra Ciutat.

No és que deixés de treballar. Creiem haver fet notar la seva activitat. Per exemple, en els anys que ha passat darrerament a Albi, gairebé oblidat de les noves generacions que el desconeixien, no pas dels qui l'admiraven pels seus altíssims mèrits o els que encara l'estimàvem més per les seves qualitats personals i el recort dels dies en que el tinguerem per Mestre excels, no ha deixat, tant com li han permès els anys, de dedicar-se a les seues aficions musicals, però en una esfera més íntima i allunyat de tota idea de vanitat personal i de glòria. Quan més no, organitzava amb motiu de commemoracions populars, religioses, festes majors del seu poble adoptiu, grans actes en que s'estrenaven obres seves o s'executaven les més triades entre les ja conegudes d'ell; i és

molt possible que ja per mai més no conegui la vila d'Albi esplendors festius com els que li ha proporcionat l'estada del gran músic aquests darrers divuit anys de la seva vida, fruïnt de la dolça companyia de la seva excel·lent i enamorada esposa i de l'amor dels seus fills, els nostres bonsamics Mn. Enric i Ramón, aquest darrer farmacèutic de la vila.

La nova del seu decès ens causà el desconhort que pot suposar-se a tots els que tant l'estimàvem, doncs ens havíem acostumat a pensar en el Mestre com en una institució mental que havia conquerit el dret de la immortalitat. Fou el dia 28 del passat febrer, i abastava ja els 85 de la edat seva.

*
**

Fóra tasca llarguíssima i més que difícil determinar el nombre de les obres que deixà escrites. En primer lloc existeixen innombrables arreglaments i transcripcions de troços d'òpera o d'altra mena de música de concert en els que no hi solia pas posar el seu nom. A part d'aquèstes, existeixen un sens fi de peces originals d'ell, ballets, obres religioses de força inspiració, etc., que no figuren en el catàleg de les obres que guarda la seva honorable família. Les que hi estàn inscrites excedeixen d'un centenar i mig. En realitat, el senzill record que avui li dedica LLEIDA no és gran cosa més que un senzill però fervent homenatge d'un deixeble que no ha tingut la sort de guardar del Mestre sinó l'agraïment i el record de la vàlua d'ell, teixits d'admiració i amor.

Es de fàcil traçar-ne una biografia més circumstanciada perquè existeixen dades abundoses en multitud de periòdics, i la família serva curosament el testimoni dels seus triomfs en certàmens a que concorregué de jove, i les valuoses proves d'admi-

ració en moments culminants de la seva vida artística, com ho foren les corones de llorer, les formoses batutes que li foren dedicades, les medalles commemoratives etc., etc.

Del nostre record sorgeixen dues grans misses, l'una de glòria dedicada a santa Cecília, que fou solemnement executada a la nostra Catedral per allà a les darreries del segle passat, tal vegada pels vols de la tardor del 1896 o 97; l'altra de Requiem que donà a conèixer als amics l'any 1901, al mes de novembre, de que s'ocupà amb grans el·logis la nostra premsa. Encara n'és coneguda la dedicada als patrons d'Albi sants Cosme i Damià, que estrenada a la vila l'any 1911 per la diada onomàstica del Mestre, ha estat executada a Girona i Lleida igualment.

No fou, però, tant sols la música religiosa el seu fort. Composà simfonies a gran orquestra, com «Belona» (1877); «Taorminà», premiada l'any 1880 a Barcelona; no poques obres corals com «A la Mussa Catalana» l'any 1877, «El Cup»

1891; l'«Himne al Progrés» compost en 1806; «Toc de Difunts» chor fúnebre estrenat i compost a la nostra ciutat, amb motiu del decès del President de la «Paloma» l'any 1896; algunes sarqueles catalanes, com «L'Esparver», lletra de Feliu i Codina; «La Menescala», «La Nena del Vendrell», «El Metge dels Gegants», «Pobre Xicot!», «El Ball de la Modista», «Clymene», etc., etc. fent notar sempre els seus biògrafs la correcció de la seva harmonia i un perfecte coneixement de l'art de la instrumentació a grans masses orquestrals, doncs alguna de les seves obres comporta acompanyament d'orgue, violes, violoncells, arpa, timpani i tota altra mena de mitjans d'obtindre sonoritats de bon gust, en ço que hi tenia la ma trencada.

Però excedeixen aquestes notes l'espai que se'ns ha destinat i, per altra banda, seria tasca superior a les nostres forces d'exhaurir la font de mereixements de l'enyorat i eminent amic i Mestre decès, senyor Cosme Ribera Miró. (E. P. D.).

JOSEP PINYOL.

Els grans homes

Jordi Channing, pedagog americà obrerista

D'entre tots els homes notables que figuren a la Història de la Pedagogia Universal, un dels que més ens ha interessat,—apart d'aquells que per les seves obres foren els cimentadors de tot l'edifici pedagògic universal—ha estat Jordi Channing (1780-1842), predicador presbiterià als Estats Units, i un dels defensors més entusiastes i sincers de l'educació de la democràcia i de la instrucció popular.

I quan els que somniem en alguna cosa elevada,—no en patriotismes de xaranga, ni en ostentacions ridícoles, ni en llansar a cada moment paraules sense sentit—ni en postures fictícies, ni en serveis humiliadors que puguin ésser recompensats algun dia—trobem entre els fulls sagrats de la Història, entre les pàgines vibrants del que fou—sempre molt millor del que és, el passat eclipsa el present—una inspiració que va de parella amb la nostra, un ale de vida que reforça la pròpia, un pensador, les idees, els fets i l'existència del qual resulta agradable, profitosa, ideal per al que recorre a la Història com un naufrag a la fusta de salvació que es gronxa en un mar tormentós, ple d'amenaces, sembla com si un sospir de satisfacció s'escapés del nostre interior, i fem tots els possibles per que aquest sospir, pregon i acariciador, arribi també a commoure aquells que van a l'unísson nostre. I més quan els pensaments que descobrim s'aparten completament del quotidià, fet més amb ànim d'enlluernar que amb ànim de llençar bona llevor en terra fèrtil i substanciosa,

Per això a Channing el considerem com un dels pedagogs més sincers, a l'enssemp que profunds, en el continent americà i en el món enter.

Hem dit ja que era predicador presbiterià, és a dir, sacerdot protestant, i associava el sentiment religiós amb la raó filosòfica, volent que àdhuc en Teologia tot tingués tendència a la supremàcia de la raó humana. En els seus nombrosos escrits abogà sempre per l'educació i la moralitat, esforçant-se en convèncer els obrers que sols hi ha una igualtat, l'elevació moral, i un mitjà únic de perfeccionar-se: el treball.

Entre les seves Obres Socials, figura «L'Educació personal», digna d'ésser llegida per tots aquells que senten veritables desitjos d'educar-se personalment, on mostra la possibilitat i necessitat de la cultura personal, els mitjans d'afavorir-la i la obligació de començar-la des de la infantesa.

Amic fidel i sincer dels obrers, refuta infinitat de vegades les objeccions plantejades contra la instrucció dels mateixos i els hi recorda eficaçment la causa de la seva dignitat i dels seus deures.

Segons ell, l'educació personal és possible per que aprècia els seus pensaments i els condueix, sent els seus plaers i les seves penes, combat les seves passions, hi veu més enllà de l'infinit.

Aquesta educació, o aquest millorament—redempció també podriem anomenar-la—comprèn la cultura moral, la cultura religiosa, la cultura intel·lectual, la cultura del pensament que treu partit dels coneixements per educar l'ànima, eixam-

plar la ment i, a l'ensem, els sentiments i la voluntat. Igualment conté la cultura social, que transforma l'instint social, inclinació natural, en noble i verdadera simpatia; la cultura pràctica, que al disposar a l'home per a l'acció, prepara els recursos de la vida ordinària, la cultura estètica i, per últim, la cultura del llenguatge.

Referint-se a l'educació dels sentiments estètics, el pedagog americà fa notar que, de totes les nostres inclinacions, aquestes són les més susceptibles de desenvolupament. «La Beutat—diu—es troba arreu; i per manca de conrear aquest sentiment es perd per al món una font de plaers infinits. Cada llaurador passa la seva vida davant les obres d'un artista diví la grandiositat de les quals no les sent, i, com ell, la gran massa humana viu ací baix com si fos orba, com si en lloc de posseir aquesta formosa terra i aquest gloriós firmament habités un calabós.»

Parlant de com deu ésser de completa l'educació, tan per l'obrer, com per tot el món, diu en un altre lloc: «L'educació deu ésser completa. És un error creure que sols consisteix en el desenvolupament de la intel·ligència. Quan parlem als homes de millorar-se, el primer pensament que se'ls hi presenta és que deuen conrear la seva intel·ligència, adquirir coneixements, instrucció. Veritat és que jo respecto la intel·ligència tant com el que més, però no la col·loquem sobre el principi moral. Està enterament unida a ell. Sobre el principi moral està bassada la cultura de l'esperit, i l'educar és el seu objecte suprem. Qui desitji eixamplar la seva intel·ligència i que sempre sigui sana i vigorosa, ha de comen-

çar per l'educació moral. L'estudi i la lectura no són prou per a perfeccionar la raó. Una cosa és necessària: el desinterés, que és l'ànima de la virtut».

I després de recordar a les classes treballadores els seus drets i els seus deures, acaba Channing donant consells als obrers, que són completament d'actualitat, com es pot veure:

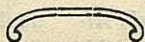
«Us manquen moltes i grans coses, i el remei no es troba solsament a l'urna electoral ni en l'exercici dels vostres deures polítics, sinó en l'educació conscient de vosaltres mateixos i dels vostres fills. Veritats són aquestes que heu escoltat altres vegades, i després us heu adormit novament. Desperteu-vos! Preneu la resolució seriosa d'instruïr-vos! Feu vos dignes de les vostres institucions lliures, fortificades per la vostra intel·ligència i per les vostres virtuts.»

Aquestes sàvies paraules, que demostren el gran amor que el pedagog americà sentia envers els desheretats de la fortuna, no han d'anar acompanyades de cap comentari; poden fer camí totes soles.

Ell no els va afalagar mai; sols els hi parlava de la llei del deure; sols els va instruir per a que no fossin més «l'instrument dels intrigants»; sols tingué en fe l'educació popular ben entesa, per arribar a assegurar la felicitat de l'individu i la de l'Estat que li donà aixoplug.

Que les paraules de Jordi Channing, del «Fenelon» americà, arribin fins al més pregon de les nostres ànimes, i ens reconfortin en els moments de suprema proval

CONRAD DOMÉNECH.

Llibres i Revistes

L'Incest.—C. A. Jordana.—Edicions «El Camp Reus.—Administració «Sala Parés», 3 i 5.—Barcelona.—La novel·la té, encara, a Catalunya, conreadors poc eficaços. Llevat de Víctor Català, P. Bertrana i Puig i Ferrer, portaveus seriosos d'aquest gènere, tot el demés han estat temptatives més o menys reeixides amb més bona intenció que altra cosa.

Darrerament, però, dos noms han atravesat el radi gris d'aquesta modalitat literària atraient l'interès del públic català: Joan Santamaria i C. A. Jordana.

D'aquest darrer, acabem de llegir «L'Incest» i acostumats com estem a sentir el ressó copiós de coses que fóra pietós restessin ignorades, hem de confessar que si no ens ha sorprès, al menys trobem ben significatiu que s'hagi envoltat aquesta edició d'un silenci injustificat i insà. Perquè cal assenyalar que si «L'Incest» no és una novel·la definitiva, diu per contra les formidables possibilitats de C. A. Jordana en el que hi hem trobat intenció i trassa més que suficients per fer-lo fulgurar potentment en les dimensions que la novel·la comporta.

C. A. Jordana veu els personatges, veu el paisatge, veu l'ambient, té un diàleg agut i concentrat i desenrolla els assumptes amb una concreció relladada que ni cansa ni decau.

C. A. Jordana posa en el diàleg aquell to d'agudesia i de sobrietat que el fa tothora viu i ajuda no poc a comprendre la psicologia del personatge.

«L'Incest», un xic massa accidentat d'anècdota, no és malgrat tot una d'aquelles coses que es llegeixen per no enrecordar-se'n més. Hi ha originalitats i encerts d'ambient que fan perdonar l'eficàcia que l'autor vol concedir a certes màquines i procediments que tenen una entranya encara ineficàs i prematura.

Hi ha sobre tot en «L'Incest» un llenguatge cenyit i elegant i un esperit triomfant que comunica l'optimisme, gloria la joventut, pica finament i valentment l'anacronisme i pot portar als nostres joves una alenada sana no massa freqüent en bona part de les produccions nostres que ens volen fer empassar com a bones.

Nosaltres recomanariem que la llegissin més que ningú, els joves.

—
Orientacions d'Excursionisme.—F. Pujol i Algueró.—Llibreria Catalònia.—Barcelona.—J. M. Batista i Roca prologa aquest opuscle ple d'asse-

nyades observacions, amb unes paraules altament comprensives de la funció de l'Excursionisme.

«Orientacions d'Excursionisme» té un alt valor per tot aquell qui creu en l'exercici simplement físic i mecànic de l'atravesar plans i l'escalar muntanyes.

L'excursionisme tal com l'entén F. Pujol i Algueró passa de la categoria d'esport merament muscular a un exercici profundament espiritual.

Unes observacions oportunes de l'autor ensenyen la valor del desplaçament, el fruit de la contemplació, l'escrutament directe de les coses i el coneixement que de tot això n'esdevé mirant a l'obra de la formació pròpia.

La Naturalesa té molt a dir-nos i l'opuscle de F. Pujol i Algueró assenyala la manera de com podem arribar a l'ànima dels pobles i dels paisatges mitjançant la funció conscient de l'excursionisme.

Comprén encara aquest útil llibret la manera com es deuen fer les excursions segons l'edat de l'excursionista per acomplir la triple finalitat física, mental i moral que conclou aquest esport per excel·lència.

—
«Monografies Mèdiques».—«Trastorns Intestinals dels Infants (Generalitats)», pel Dr. J. Roig i Raventós.—El Dr. Roig i Raventós palesa, en aquest fascicle corresponent al número 15 de la benemèrita col·lecció, el profund coneixement científic de les malalties dels infants; és una obra d'una densitat de doctrina enorme. Però tan com aquest saber, cal lloar-li el sentit pràctic, la descripció vivent i punyent, mestrívola del malalt i del medi que l'envolta.

L'ambient familiar carregat d'unes pràctiques funestes, fan que els infants emmalalteixin imorin. L'exés de precaucions i normes equivocades per part de mares i parentes priven el desenrotllament normal dels infants i els hi obren les portes del sofriment.

Cal que el metge no es deixi suggestionar per aquell chor femení que vetlla el menut.

Metges i pares tenen d'aprendre molt en aquest estudi que ha escrit un home d'un gran cor i d'un amor molt gran per la infància.

En el Noticiari s'insereixen els següents articles: «El Cinquantenari de l'Acadèmia i Laboratori de Ciències Mèdiques de Catalunya», pel Dr. J. Agudé i Miró. «Biografia del Dr. Bartomeu Robert i Yarzabal», pel Dr. Joan Freixes i Freixes. Extracte de les conferències del curs de l'Hospital de la Santa Creu i de Sant Pau en la visita del Dr. J. Freixes i Freixes.
R.

Garba

Un manifest

Amb vertader goig reproduïm aquest manifest que un grup d'estudiants de la Universitat de Barcelona han fet públic per tal d'anar a la formació d'una esquerra universitària.

«ESTUDIANTS!»

En aquesta època de destins històrics incerts, s'aixeca l'escepticisme, arrogant, entre l'informe massa d'alguns pobles. La humanitat sembla que vulgui cavar en aquests paisos el fossat de l'esperit.

Entre els focus d'aquesta decadència moral—que no cal esmentar perquè en la consciència de tots hi han els noms i posicions geogràfiques—existeixen analogies, concordàncies i convergències de conducta que fan creure en una segona destrucció de Roma pels barbres, molt més terrible que la que va tenir lloc al segle V, per què d'ella va salvar-se l'essència superior que atresorava el Laci, mentres que ara el generós anhel de llibertat i progrés característic del moviment llatí des de 1789, sembla vacil·lar en els seus fonaments.

D'aquest desastre espiritual, d'aquesta trista decadència idealista de la postguerra, s'ens en fa coparticeps i encara, per alguns, responsables, als intel·lectuals joves.

Els homes que avui arribem a la vida, ens veiem titllats de materialistes, d'indiferents, d'egoistes. La joventut d'ara, no té ideals! Aquesta és l'acusació llençada per les generacions madures.

Deixant a banda—provisionalment—la discussió i controvèrsia minuciosa d'aitals idees, un grup d'estudiants, d'intel·lectuals tan injustament tractats com a conjunt, volem oposar-nos als pessimistes i als reaccionaris.

Aixequem la bandera del pur entusiasme i de la fe en els postulats eternals de Llibertat, Igualtat i Fraternitat. Són demòcrates, essencialment demòcrates, per convicció, per raciocini i per sentiment. Creiem que el pacte lliure de les voluntats és l'única solució justa per la convivència dels pobles.

Estem al costat dels que treballen, en les seves ansies de justícia social. La condició d'idealistes, però d'idealistes pràctics, ens impulsa a la actuació en defensa de les nostres aspiracions.

Al costat dels nostres ideals de ciutadans, la condició específica d'estudiants ens imposa una altra actuació.

Volem elevar el nivell cultural del nostre poble.

Tenim l'obligació d'emprendre una creuada llibertadora dels esperits. Havem d'airejar la Universitat; hem de voler la Universitat que sàpiga acollir sense reserves tota innovació i progrés. Hem de convertir els nostres centres d'expedició de títols en fogars de cultura, laboratoris d'investigació, bressol de cercadors de la veritat.

Es precis acostar l'ensenyament superior al poble. Cal que per aprendre n'hi hagi prou amb el desig i la intel·ligència. La saviesa, no pot ésser patrimoni dels rics. Si l'ensenyança no pot ésser gratuïta, al menys, mai no ha d'ésser cara.

Proclamem la necessitat de que cap dogmatisme pugui oposar-se a les recerques de la ciència.

Els estudiants liberals viuen aquí completament isolats, sense cap llaç corporatiu que els agermani subjectes a totes les influències. Nosaltres els oferim una llar on seràn rebuts amb els braços oberts.

Els nostres mestres són els millors del món, però, llurs ensenyances son malament aprofitades. Cal destruir el mur que avui separa els professors dels deixebles.

D'acord amb tals principis, sentint-nos animats per la divina flama de l'ideal, hem organitzat l'«Esquerra Universitària», Secció Escolar de l'Ateneu Republicà (Portal Nou, 26 bis), per treballar per la difusió i triomf dels principis enunciats.

Ens dirigim també als demés estudiants liberals d'Espanya i del món, oferint-nos per la tasca comú en pro de les comuns aspiracions.

La tribuna, la premsa, les excursions i treballs científics i els actes ciutadans, són les armes que emprarem.

Estudiants! Demostreu que l'Universitat no ha mort, que viu i pensa, que la seva llum mai no s'enfoscarà.

En nom de l'ideal generós i noble de millorar la societat actual, en nom de la dignitat col·lectiva, us invitem a l'unió.

Ha arribat l'hora de demostrar al món que l'esperit liberal és etern: està vinculat a la sang ardent de la joventut.

EL COMITÉ.

Aniversari

El dia 5 d'aquest mes s'escaigué el primer aniversari de la mort del gloriós poeta Magí Morera i Galícia.

La revista LLEIDA recorda amb dolor aquesta data i dedica amb aquest motiu un devot pensament a la memòria de l'il·lustre cantor de «Maig de dins».

Resum de la quinzena

El poeta de «Clarors», Josep Estadella Arnó, amb motiu d'haver guanyat en els Jocs Florals de Barcelona la Flor Natural i la Viola, junta aquests mèrits als guanyats l'any darrer en el mateix certamen i assoleix el cobejat títol de Mestre en Gai Saber éssent el primer poeta de terres lleidatanes que s'adjudica aital distinció.

—Es desenrotllen normalment les conferències organitzades pel Centre de Dependents del Comerç i de la Indústria, veint-se molt concorregudes.

—Del dia 10 al 20 d'aquest mes està oberta al Museu Morera una exposició del notable decorador escenògraf Lluís Botines.

La visita anyal de Ricard Vinyes

Ricard Viñes, el nostre il·lustre paisà, no vol deixar escolar l'any sense que la seva visita manqui a la ciutat que el vegé néixer.

Quan el mig s'embriaga de clarors i la festa ma-

jor desplega l'ala Ricard Vinyes deixa París per viure un dies amb nosaltres.

Enguany l'hem saludat com l'any passat i els altres.

Ha romàs pocs dies amb nosaltres. Els concerts que té planejats per terres hispàniques ens l'han prés més aviat del que nosaltres hauriem volgut.

Salvi
els
seus
ulls!

L'IRIDAL col·liri científic, guareix totes les malalties dels ulls. Un flascó 6 pessetes a totes les Farmàcies. Demanéu l'interessant opuscle «Las enfermedades de los ojos» i us serà remés gratuïtament dirigint-vos a
J. URIACH I C.^{ia} S. A.
Apartat 632 = = = BARCELONA.

A un novell artista

A Melcior Niubó, cordialment

*Artista amic, que tens l'ànima abrandada
de rutil·lans guspises de trèmola claror,
i saps copsar de l'art l'ardenta flamarada
que dins ta pensa inquieta, esclata amb ufanor.*

*Vers l'horitzó ideal, amb brau delit fes via,
enderrocant, indòmit, l'iníqua maldat,
amb estoïcisme heroic blasma l'hipocresia,
i extermina els idols sadolls de falsedat.*

*Defensa el desvalgut, amb força redemptora,
la ignorant rutina, combat intensament
i al pobre esclau que anhe la resplendent aurora,
deslliura'l amb noblesa de llur cruel turment.*

*Amb el teu art patètic, rublert de meravelles
pletòriques de llum, com fulgurants estrelles,
desterra les tenebres que ens causen tan neguit,
i quant la ignomínia del món, amb llurs sarcasmes,
l'ultratgi furiosa amb sos estúpits blasmes,
ta noble testa aixeca, mirant a l'infinit.*

RAMON PANÉ ARGELICH.

Fuliola, Abril 1928.

Grans Magatzems de Mobles

CASA SENTÍS

La casa millor assortida, la que ven i pot vendre a mes baix preu de Lleida per sa fabricació pròpia.

Exposicions contínues en els aparadors i en l'interior, de jocs construïts en els meus tallers.

Especialitat en els mobles d'encàrrec dominant tots els estils.

No deixi de veure l'exposició que té actualment.

Carrer de Sant Antoni, 2 i 4

(enfrent a la Catedral)

Telèfons 549 i 550 - LLEIDA.

DOLCERIA

MONRABÁ

CAFÉS BONS I BARATS

DESDE 7'50 kg. i 0'30 ONSA

PREUS DE RECLAM

VENDA DEL CAFE «LA GARZA»
QUEVIURES I TOTS ELS ARTICLES
A PREUS REDUITS

SERVEI A DOMICILI

Carrer del Carme, 25 i 27—Telèfon. 344

RELOTJERIA

DE

JOAN PALLARÉS

Es fan tota mena de compostures :: :: Preus limitats

Major, 33 (Quiosc)

LLEIDA

URALITA S. A.

Material per a cobertes, el més garantit i de durada il·limitada.
Tuberies lleugeres per a desaigües, fugides de fum, etc., etc.

URALITA

També produeix **TUBS** a presió fins a VINT atmòsferes, per a conducció de líquids i gasos. Son els millors i de durada indefinida, per qual raó els Ajuntaments i grans empreses que subministren aigües a les poblacions, és el **TUB** que enguany adopten.

Demaneu presupostos i els facilitarà gratis la

Sucursal de Lleida: Rambla Ferran, 61 - Telèfon 207
Central: BARCELONA - MADRID.

Llista d'adreces útils que recomanem

Acadèmies de Comerç

ACADEMIA MARTINEZ.—Comptabilitat - Comerç - Idiomes.—Rambla de Ferran, 36-2.º - Lleida.

Advocats

LLUIS COMPANYS JOVER. Rambla Catalunya, 15, 1.º — Barcelona.

Cafés

GRAN CAFÉ DEL COMERÇ. — R. Ferran, 2 Lleida.

Cases de Canvi

M. SALA ROURE. — Rambla Ferran, 4, pral. - Telèfon, 518 - Lleida.

Col·legis

ESCOLA BALMES.—Primera Ensenyança - Batxillerat i Magisteri.—Rambla Ferran 36-2.º - Lleida.

Corredors de Comerç

ENRIC BORRÁS MELGOSA. — Clot de les Monges, 8 pral- 2.ª - Telèfon, 499 - Lleida.

MARIUS SOL MESTRE. — De 10 a 1, Banc d' Espanya - Rambla d' Aragó, C., entressol - Lleida.

Electricistes

CLAUDI BAIGET.—Maquinària i materials elèctrics, vendes al major i detall. — Plaça Llibertat, 2 Telèfon, 38 - Lleida.

OCTAVI PEREÑA. — Màquines i material elèctric. - Baixada de la Trinitat, 6 - Lleida.

MIQUEL RIBELLES.—Fars i instal·lacions elèctriques per a llum i força. - Parallamps, Acumuladors, Transformadors i Reparació de Gramòfons. - Clavell, 5. - Lleida.

Ferreteries

JOSEP ALMACELLAS. — Porxos de Baix, 11 i 12. - Lleida.

Fusteries

MOBLES FREXANET. — Rambla de Ferran, núm. 37. - Lleida.

Impremtes

IMPREMTA PAGÉS. — Avinguda Blondel, 33 Lleida.

Llevadores

MERCÉ BUSQUETS. — Professora en parts i Cirurgiana. — Plaça Constitució, 4, 4art - 1.ª, Telèfon 457.—Lleida.

Merceries

EMILI DURÓ SOLANES.—Magatzems de Merceria i novetats. - Plaça Sal, 8 - Telèfon. 302. Lleida

Metges

E. TWOSE. — Especialista en enfermetats de la boca i dents. - Telèfon, 367. - Plaça de la Sal, 17 principal - Lleida.

Mosaics

FRANCESC NADAL. — Fàbrica de Mosaics (la més antiga de la Capital) Passeig de Prat de la Riba. - Telèfon, 546. - Lleida.

Música i Pianos

JOAN GUARRO.—Cavallers, 66. - Lleida.

Recaders i Transports

LA PALLARESA. — Agència de Transports. — Carrer Cabrinetty, 15 - Lleida. - Telèfon, 232.

R. SETÓ I FILLS. — Recaders directes i diaris a Barcelona en combinació amb les poblacions més importants d'Espanya. - Barcelona: Montesion 17. - Lleida: Estererfa, 4.

Tallers

CICLES MAZARICO. — Bicicletes varies marques. - Accesoris, Vendes al comptat i a termini. Rambla de Ferran, 11. - Lleida.

JOAN VILA.—Tallers de Fundició i Maquinària. Cardenal Remolins, 8 - Telèfon, 107. - Lleida.

Tocineries

RAMÓN FARRÉ.—Tocineria. - Especialitats en pernills, embutits i mantegues. Carme, 62. - Lleida.

IMPREMTA "JOVENTUT"

Treballs de tota mena

Blondel. 7 LLEIDA.

CARLES I LLUIS GENÉ

COMISSIONATS PRINCIPALS

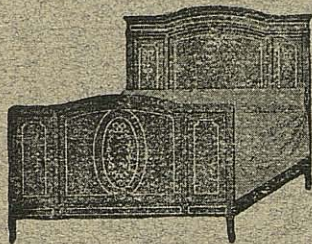
De la companyia de segurs contra incendis LA CATALANA

Blondel lletra E, 1.er

LLEIDA

Telèfon núm. 259

LA MILLOR CASA DE MOBLES

"ARMENGOL"

Nom Comercial Registrat

Rambla de Ferran, 16.

Telèfon, 103

(Baixos de la Fonda d'Espanya)

LLEIDA.

 FÀBRICA DE MOSAICS HIDRÀULICS

JOSEP PUJOL

Carretera de Barcelona (Plaça Murmuradors) - Telèfon n° 234

LLEIDA

LA XOCOLATA

MARCA

"HOLÁNDES"

diluida amb llet és riquíssima

Casa ROIG - Constitució, 15 - Lleida.

Si voleu vestir amb elegancia visiteu la

Sastreria HORTAL

i us estalviareu un 20 % en les vostres compres.

Major, 100 1.er -- LLEIDA.

J. GIGÓ

CONSTRUCTOR

Telèfon 427

D'OBRES

ACADÈMIA 10 LLEYDA

Es aquí

ahon per
pocs diners comprareu
els millors CALÇATS
i els models mes
ELEGANTS

CALZADOS
LA GRAN VIA
DAMBLA FERNANDO 1 y 3